

ANGOLAS LÅNGA INBÖRDESKRIG

Angola hade varit en portugisisk koloni från 1500-talet. Befrielsekriget började 1961 och avslutades med en kapplöpning mellan befrielseströrelserna MPLA, UNITA och FNLA om att komma först till huvudstaden Luanda. Sverige gav tidigt sitt stöd till MPLA och dess ledare Agosthino Neto.

Jag var inspirerad av Olof Palmes internationella engagemang när jag reste till Angola våren 1981 med en vision att afrikansk socialism skulle föra utvecklingen framåt. Mina upplevelser av den marxistisk-leninistiska revolutionen som pågick var chockerande. Att befrielsekriget i Angola kom att avlösas av ett tjugosju år långt inbördeskrig är ett faktum som jag tycker borde belysas mer av historiker.

Vänner i Angola har sagt mig att landet var helt i händerna på stormakterna. Det som i övriga världen betecknades som det kalla kriget blev i Angola en väpnad konflikt med oerhörda lidanden för befolkningen. Omvärldens intresse var att tillgodogöra sig landets resurser av olja, diamanter, mineraler, fiskevatten och odlingsbar jord.

Pierre Schori skriver i sin memoar "Minnet och elden" om ett samtal med Palme och Kissinger angående stödet till befrielseströrelserna i Angola på 60-talet: "UNITA-ledaren Savimbi var den förste angolanske gerillaledaren som vi hade kontakt med. Vi inbjöd honom redan 1965 till Sverige. På en presskonferens på Sveavägen i Stockholm höll han triumferande upp en sönderskjuten portugisisk flagga. Därefter försvann han i djungeln och llerade sig först med Kina och sedan Sydafrika". Savimbis organisation representerade den etniska gruppen Ovimbundo som utgjorde trettio procent av Angolas befolkning.

Försök att ena de tre befrielseströrelserna att gemensamt regera Angola misslyckades vid förhandlingar i Portugal januari 1975. Sydafrikanska trupper invaderade Angola och stod nära huvudstaden Luanda men retirerade senare till södra Angola. MPLA lyckades komma först till Luanda och genom Kubas och Fidel Castros "Operation Carlotta" kunde man i oktober 1975 ta kontrollen i Luanda.

Lara Pawsson har i boken "In the name of the people" beskrivit hur MPLA-regimen efter Nito Alves kupp försök mot president Neto 27 maj 1977 bedrivit en utrensning av tusentals människor. En av dessa var Ingas svägerska som var livsmedelsingenjör. Hon blev tillsammans med flera personer arkebuserad i staden Luena, huvudstad i provinsen Moxico. Jag var ovetande om detta under min vistelse i Angola. Det är nu snart 40 år sedan utrensningen ägde rum och barn till försvunna personer kräver i dag klagande om vad som hände.

EN VISION OM FRIHET

I boken "Visions of freedom" beskriver Piero Gleijeses förloppet i de angolanska regeringstruppernas och Kubas soldaters krig mot UNITA och Sydafrika under åren 1976 till 1991.¹ Fidel Castro uttrycker i flera diskussioner att motivet att sända trupper till Angola var att bekämpa apartheid i Sydafrika.

Schori nämner i "Minnet och elden" sina resor mellan Havanna, Washington och Luanda men vad de hade för betydelse förblir oklart för mig. Varken Palme eller Schori är omnämnda i Gleijeses omfattande verk.

---

¹ Visions of Freedom. Havana, Washington, Pretoria, and the Struggle for Southern Africa, 1976 – 1991.

Under 80-talet stod USA med President Reagan på UNITA:s sida och Jonas Savimbi hyllades för sin kamp mot kommunismens spridning i Afrika. Reagan skall ha sagt att varje dödad kuban i Angola var en framgång.

Slaget vid staden Cuito Cuanavale 1987 blev vändpunkten. Kubas trupper och regeringsstyrkorna besegrade Sydafrikas och UNITA:s trupper. Slaget var det största i Afrika efter andra världskriget. Den avgörande militära drabbningen i kampen mot apartheid i Sydafrika ägde således rum i Angola.

Namibia blev självständigt 1990 och de sista kubanska styrkorna lämnade Angola i Maj 1991. Allmänna val arrangerades i Angola 1992 under FN:s överinseende. MPLA segrade men UNITA och Jonas Savimbi accepterade inte valresultatet. Clinton-administrationen i USA erkände MPLA-regeringen 1993. Det var ett avslut på fientligheten och försöken att undergräva regeringen som USA visat på 80-talet.

FRÅN SOCIALISM TILL EXTREM KAPITALISM

President dos Santos regering ändrade kurs från marxistisk diktatur till demokratiskt vald regering. President Clinton hoppades att UNITA skulle acceptera en förlikning och bli en del av regeringen men Savimbis UNITA-trupper lade i stället under sig de diamantrika delarna av landet och kunde finansiera ett intensifierat krig med "blodsdiamanter". Förhållanden blev värre än någonsin tidigare och det blev ytterligare tio år av inbördeskrig tills Savimbi sköts i en strid 2002.

Inbördeskriget i Angola skördade närmare en miljon liv och fyra miljoner tvingades fly inom eller utom landet.² Minor hade lemlästat mängder av människor. Omfattande insatser behövdes för att återställa vägar, broar och desarmera de miljoner landminor som utplacerats under kriget. "Döden ligger kvar i jorden" skrev Henrik Brandão Jönsson 2015³. Angola var ett av de länder med flest land- och pansarminor i marken. Under inbördeskriget mellan 1975 och 2002 lades flera miljoner minor ut. I Angola finns det cirka 70 000 personer med amputerade ben och 8 000 av dem är barn.

Angola fick 2017 en ny president i generalen João Lourenço. Ett journalistkonsortium har avslöjat att enorma belopp förts ut från Angola av den förre presidenten och hans dotter Isabelle i samarbete med en rad företag och globala aktörer. Huruvida kapital kan återföras till Angola är oklart. Rättsprocesser pågår och den förre presidenten dos Santos och hans dotter Isabelle har lämnat Angola. ⁴ Aktuell information om Angola finns på Utrikespolitiska Institutet.⁵

---

² Uppgifterna om antalet döda varierar starkt i olika källor

³ Brandão Jönsson, Henrik. Där solen aldrig går ned. Kapitlet Vrede; Det angolanska motståndet är som ett morgonstånd.

⁴ <https://www.icij.org/investigations/luanda-leaks/> 2021-04-22

⁵ <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/angola/>